

Maqola yozish bo'yicha qisqacha ma'lumot

Maqola tayyorlash va chop etish professor-o'qituvchilarni attestatsiyadan o'tkazish talablari bilan ta'minlanadi, magistratura va doktoranturaga o'qishga kirishda nashrlarning mavjudligi hisobga olinadi. Faol ilmiy faoliyat professor-o'qituvchining o'ziga bo'lgan hurmatini oshiradi, uni kasbiy jamoa bilan tanishtiradi, martaba o'sishi uchun sharoit yaratadi.

Maqola — bu har qanday mavzu, g'oya, savolni batafsil yoritgan, ularning tahliliy elementlarini o'z ichiga olgan hamda davriy yoki davriy bo'lmagan to'plam uchun mo'ljallangan asar. Ilmiy maqola — dissertatsiya mavzusi bilan bog'liq muammolar doirasiga kiruvchi konkret muammoga bag'ishlangan to'liq va mantiqiy tugallangan ish. Ilmiy maqola batafsil dalillarni talab qiladi va eng muhim natijalarni ochib beradi.

Ilmiy maqola — bu nisbatan kichik (o'rtacha — 0,5 probel, ya'ni bo'sh joy bilan 20 ming belgi yoki 8-9 sahifa, bir yarim interval bilan 14 o'lchamda terilgan matn). Maqola professional-ilmiy hamjamiyatni muallif tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari bilan tanishtiradi. Umberto Ekoning fikricha, maqola — bu amalga oshirilgan ilmiy ishlar bo'yicha ommaviy va tekshiriladigan (tekshirish mumkin bo'lgan) hisobotdir. Ilmiy maqolaning zaruriy sifati — ko'rib chiqilayotgan materialning yangiligi, farazning asosiligi, xulosalarning obyektivligi va taqdimotning to'g'riligi.

Yuqoridagi ta'riflardan shunday xulosa kelib chiqadiki, ilmiy materiallarni oldindan tayyorlamasdan turib maqola, ilmiy maqola yozish mumkin emas. Ilmiy materiallar va tadqiqot natijalarini tizimli hamda mantiqiy taqdim etishdan oldingi asosiy shartlar quyidagilar:

tadqiqot muammosi va uni hal qilish g'oyasining mavjudligi;

tegishli darajadagi tadqiqot;

tadqiqot natijalarining maqsadga muvofiqligini muayyan baholash; kasbiy (shu jumladan, ilmiy) jamoatchilik tomonidan muammoga va tadqiqot natijalariga qiziqishning mavjudligi.

Ilmiy maqolani tayyorlash ilmiy materiallar va tadqiqot natijalarini taqdim etishning hal qiluvchi bosqichi, uslubiy jihatdan tashkil etilgan maqsadli jarayondir.

Shuni ta'kidlash kerakki, maqola tayyorlash bilan bog'liq mutlaqo universal qoidalar mavjud emas. Binobarin, ular tadqiqotning tabiatiga va maqolaning turiga qarab farq qilishi mumkin. Ilmiy maqolani tayyorlashning eng keng tarqalgan bosqichlari quyidagilardir:

maqola mavzusini belgilash;

maqolaning batafsil rejasini ishlab chiqish;

maqolaning asosiy matnini yozish;

bibliografiya taqdimoti.

Maqolaning quyidagi turlari tasniflanadi:

1. *Ilmiy-nazariy maqolalar* — o‘rganilayotgan hodisalarning qonuniyatlarini nazariy izlash va tushuntirishga bag‘ishlangan. Nazariy maqolalar har qanday tadqiqot uchun asosdir.

2. *Ilmiy-amaliy (empirik) maqolalar* — ilmiy eksperimentlar va real tajribalarga bag‘ishlangan. Ular kuzatilgan hodisalarni yoki tajriba natijalarini tavsiflaydi. Bunday maqolaning majburiy qismi to‘g‘ridan-to‘g‘ri tadqiqot obyekti bilan aloqa o‘rnatish va ta‘sir qilish jarayonida olingan natijalarni taqdim etish va ularni tushuntirishdir.

3. *Ilmiy-uslubiy maqolalar* — ilmiy yoki amaliy muammolarga erishish imkonini beruvchi jarayonlar, usullar, vositalarni ko‘rib chiqishga bag‘ishlangan.

4. Kitob, monografiya, darslikka taqriz shaklida yozilgan maqolalar ilmiy ishning tahlili, tanqidiy muhokamasi, bahosiga bag‘ishlanadi.

Ilmiy maqolaga qo‘yiladigan umumiy talablar Ilmiy maqola uchun puxta o‘ylangan, batafsil reja tuzish ishning yarmini tashkil etadi. Rejada maqolaning kirish, asosiy va yakuniy qismlaridagi asosiy masalalar aks ettirilishi kerak.

Kirish qismida maqolada keltirilgan tadqiqotning quyidagi asosiy nuqtalari ochiladi:

- muammo;
- tadqiqotning maqsadi va vazifalari;
- shartlar va cheklovlar;
- maqolada taklif etilayotgan materialning xususiyati;
- ishning tuzilishi, taqdimotning ketma-ketligi va mantiqiyliigi.

Maqolaning yakuniy qismida taqdim etilgan materialdan kelib chiqadigan umumiy xulosalar tuziladi.

Ilmiy maqolaning tuzilishi

Ilmiy maqola yozish — ijodiy jarayon. Shunday bo‘lsa-da, uning matnini tayyorlash va rasmiylashtirish bilan bog‘liq muayyan standartlar mavjud. Xalqaro ilmiy jurnallarning aksariyati eksperimental tadqiqot natijalarini tavsiflovchi maqolaga quyidagi asosiy qismlardan iborat talabni belgilaydi: Kirish, Usullar, Natijalar va Munozara (Introduction, Methods, Results, and Discussion — IMRAD). Ba‘zan Annotatsiya (Abstract) ma‘nosini anglatuvchi “A” harfi IMRAD qisqartmasiga qo‘shiladi va AIMRAD deb yozilishi ham mumkin. Ilmiy maqola bo‘limlarining ichki tuzilishi batafsil tavsifi quyidagi ko‘rinishga egadir. Agar maqola fundamental izlanishlarga bag‘ishlangan bo‘lsa, unda “Methods” bo‘limi “Theoretical Basis” (Nazariy asos)ga almashtiriladi. Maqolaning Kirish, Metodlar, Natijalar va Munozara bo‘limlari — maqolaning asosiy qismi, deb ataladi. Muallif asosiy e‘tiborni maqolaning asosiy qismiga qaratishi kerak.

Maqolaning sarlavhasi — bu maqola mazmunini mukammal darajada tavsiflaydigan soʻzlar birikmasidir. Shubhasiz, sarlavhani eng koʻp kitobxonlar oʻqiydilar. Ehtimol, minglab odamlar maqolaning sarlavhasini koʻrishadi va faqatgina bir necha kishi maqolani toʻliq oʻqiydilar.

Sarlavhaning vazifasi — maqolani toʻliq oʻqishga qiziqishni hosil etishdir. Maqolaga qiziqishi mavjud boʻlganlarning eʼtiborini jalb qilish uchun sarlavha maqola mazmuniga imkon qadar aniq va toʻliq mos kelishi kerak. Shuning uchun sarlavha uchun soʻzlarni juda ehtiyotkorlik bilan tanlash lozim. Ayniqsa ularning mazmuniga, ahamiyatiga va mosligiga eʼtibor berish kerak. Agar sarlavha maqola mazmunini toʻgʻri yetkazmasa, ushbu maqola mutaxassislar tomonidan hech qachon oʻqilmasligi mumkin.

Annotatsiya — maqolaning qisqacha mazmunini aks ettiradi. Rus tilida bu koʻpincha “Rezyume”, “Annotatsiya” va ingliz tilida “Abstract”, “Resume”, “Summary” deb nomlanadi. Oʻqilishi darajasi boʻyicha Annotatsiya maqola sarlavhasidan keyin ikkinchi oʻrinni egallaydi. Uning vazifasi potensial oʻquvchilarni maqolaning mazmuniga yoʻnaltirish va qiziqtirish, ularni maqolani toʻliq oʻqish istagini uygʻotishdir.

Kalit soʻzlar — Ilmiy maqolaning kalit soʻzlar boʻlimi odatda annotatsiyadan keyin va kirishdan oldin joylashtiriladi. U tadqiqotning asosiy gʻoyalarini ifodalovchi soʻzlar yoki iboralar roʻyxatidan iborat boʻladi. Kalit soʻzlarni kiritishdan maqsad oʻquvchilar hamda tadqiqotchilarga maʼlumotlar bazalari orqali qidirish yoki adabiyotlarni koʻrib chiqishda maqolani osongina aniqlash va topishga yordam berishdir.